

Предраг ВУКИЋ*

ЕПИДЕМИЈА КОЛЕРЕ У ДОБРСКОМ СЕЛУ КОД ЦЕТИЊА 1867. ГОДИНЕ

Епидемија колере, која је у Црној Гори покосила многе у раздобљу између јуна и септембра 1867. године, ни до данас није темељно обрађена на основу доступних историјских извора. У тој епидемији преминули су, поред многих мјесних народних и племенских првака, и велики војвода Мирко Петровић и чевски војвода Стеван Перков Вукотић. Стога је сасвим разумљиво што је у својим мемоарима и краљ Никола писао о епидемији колере, о чему поред осталог каже:

"Година 1867. била је једна од онијех, из којих је сплетен мученички вијенац Црној Гори. Те године уљеже у њу непријатељ за кога је народ црногорски дотле само чујао, а мислио да ни он не може продријети у његове високе врлети. Али пред овијем непријатељем страховитијем стајаху Црногорци немоћни, с прекштеним рукама, гледајући само пустошење дотле никад невиђено. Црна Гора поста заиста црна, јер се дјеца њена завише у црно, а кукање се разлијегаше њом и одјекиваше под самијем Ловћенискијем врхом, јер су и тамо жртве падале. То је била колера. Међу мноштвом жртава она је понијела и много јунака, који су одољевали сили турској на Грахову и војскама турским у минулом рату. Али најљућу рану зададе јој смрћу великога војводе Мирка."¹

У цетињском часопису "Дан" публикован је јуна 1911. прилог Јована Ст. Кујачића "Поријекло колере и историја и кретање њезиних епидемија по Европи". У том прилогу Кујачић се осврнуо и на епидемију колере у Црној Гори средином 1867. године, па каже:

"У нас у Црну Гору је зараза унесена из сусједне Боке и из Скадра из Турске, која се још и дан-данас одликује најширим хигијенским немаром. Из Скадра је донио заразу неки Марко Ивов Лекић, 11. јула 1867. године."²

---

* Аутор је архивист у Државном архиву Црне Горе, Цетиње.

¹ Никола I Петровић-Његош, *Мемоари*, Цетиње 1969, 115-116.

² Кујачић Ст. Јован, *Поријекло колере и историја и кретање њезиних епидемија по Европи*, Дан, бр. 3 и 4, јун 1911, 149.

Према доступним архивским изворима, епидемија колере наступила је у Црној Гори већ у јуну 1867. На основу архивске грађе Црногорског сената у Дворском архиву на Цетињу, Ристо Драгићевић је студиозно обрадио ширење и сузбијање ове епидемије средином 1867. и свој прилог објавио марта 1941. у склопу рада "Прилог историји санитета у Црној Гори", који је у наставцима публикован у цетињским "Записима". Судаћи по овом прилогу, аустријске власти су у више наврата послале љекарске екипе у Црну Гору, у циљу сузбијања ширења епидемије. Мисија аустријских љекара је била драгоцјена, јер у Црној Гори није постојала организована медицинска служба која би се старала о народном здрављу и хигијенским мјерама самозаштите. И поред занимљивих података којима обилује, у прилогу Риста Драгићевића није наведен и поименични списак Црногораца који су преминули од колере. То је једини недостатак овог, по много чему, садржајног прилога.

У књизи умрлих Добрске парохије (1867-1876), која се налази у архиву Историског института Црне Горе у Подгорици, сачуван је поименични попис свих становника Добрског Села који су преминули од колере средином 1867. За сваког преминулог Добрљанина уписани су основни подаци: име и презиме, навршене године живота, мјесто рођења, број дјеце које је преминуло лице иза себе оставило, узрок смрти, мјесто сахране и име и презиме мјесног свештеника. Према овој књизи, епидемија колере у Добрском Селу трајала је свега 53 дана: од 6. јуна 1867. године, када је наступио први смртни случај од колере у селу, до 28. јула исте године, када се десио последњи смртни случај од ове болести. Нових случајева колере у Добрском Селу више није било. У току трајања епидемије, преминула су 53 становника Добрског Села. Сви Добрљани који су преминули од колере сахрањени су у племенском гробљу испред саборне цркве Св. Петке у Добрском Селу. Парохијски свештеник Петар Пејановић обавио је црквени обред при сахрани свих преминулих Добрљана.

Колико нам је познато, ни за једно село у старој Црној Гори до сада није публикован поменик сељана који су преминули у епидемији колере 1867. Стога и није могуће установити релативно тачан број Црногораца који су страдали од ове епидемије. Зато смо и увјерени да је публиковање поменика преминулих Добрљана у епидемији колере 1867. године још један, макар и скроман, допринос историјској науци. Јер, уосталом, народ у Црној Гори је у свом историјском ходу страдао не само од честих непријатељских најезди већ и усљед међусобних сукоба и полома, суша, неродица и епидемија које су масовно косиле мјесно становништво, лишено сваког вида организоване здравствене заштите. Зато су и жрве биле несразмјерно велике и разорне по укупан наталитет народа.

ПОИМЕНИК 53 ДОБРЉАНИНА КОЈИ СУ ПРЕМИНУЛИ У
ЕПИДЕМИЈИ КОЛЕРЕ 1867. ГОДИНЕ

1. Маре Петрова Касом упокојила се 6. јуна 1867. у 42-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина 3 кћерке.
2. Петро Јовов Касом упокојио се 6. јуна 1867. у 53-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 1 сина и 3 кћерке.
3. Вуко Станишин Филиповић упокојио се 7. јуна 1867. у 75-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 3 сина и 1 кћерку.
4. Маре Драгова Јаблан упокојила се 8. јуна 1867. у 60-ој години живота од колере.
5. Стане Ивова Чалета упокојила се 9. јуна 1867. у 10-ој години живота од колере.
6. Петро Савов Раслачевић упокојио се 9. јуна 1867. у 60-ој години живота од колере.
7. Дафина Станкова Вукић упокојила се 10. јуна 1867. у 60-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 2 сина и 3 кћерке.
8. Марија Вукова Јаблан упокојила се 10. јуна 1867. од колере.
9. Стане Савова Рајовић упокојила се 10. јуна 1867. у 2-ој години живота од колере.
10. Анђуша Ивова Чалета упокојила се 10. јуна 1867. у 40-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 3 сина.
11. Стане Савићева Лазовић упокојила се 11. јуна 1867. у 60-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 2 сина.
12. Анђуша Петрова Касом упокојила се 11. јуна 1867. у 2-ој години живота од колере.
13. Ике Петрова Касом упокојила се 11. јуна 1867. у 12-ој години живота од колере.
14. Саво Белов Каваја упокојио се 11. јуна 1867. у 56-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 4 сина и 3 кћерке.
15. Нико Савов Каваја упокојио се 11. јуна 1867. у 8-ој години живота од колере.
16. Маке Крцетина Сјетлоћа упокојила се 12. јуна 1867. у 48-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 4 сина.
17. Илија Мојашев Сјетлоћа упокојио се 12. јуна 1867. у 23-ој години живота од колере.
18. Саво Андров Рајовић упокојио се 13. јуна 1867. у 60-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 2 кћерке.
19. Стана Малишина Јаблан упокојила се 13. јуна 1867. у 10-ој години живота од колере.
20. Лазо Николин Лазовић упокојио се 13. јуна 1867. у 33-ој години живота од колере.
21. Филип Крцетин Сјетлоћа упокојио се 14. јуна 1867. у 21-ој години живота од колере.
22. Јове Митрова Касом упокојила се 14. јуна 1867. године у 58-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина и 1 кћерку.

23. Давина Савова Јаблан упокојила се 14. јуна 1867. године у 60-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина.
24. Маре Ђиканова Јаблан упокојила се 15. јуна 1867. у 50-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 2 сина и 3 кћерке.
25. Маруша Ђиканова Јаблан упокојила се 16. јуна 1867. у 15-ој години живота од колере.
26. Јована Перова Лазовић упокојила се 16. јуна 1867. у 60-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина и 1 кћерку.
27. Маре Бурова Рајовић упокојила се 16. јуна 1867. у 3-ој години живота од колере.
28. Мило Јовов Касом упокојио се 26. јуна 1867. у 72-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 2 сина и 1 кћерку.
29. Маркиша Милов Рајовић упокојио се 1. јула 1867. у 70-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 4 кћерке.
30. Ђукан Ников Пејановић упокојио се 1. јула 1867. у 72-ој години живота од колере.
31. Стане Михаилова Сјетлоћа упокојила се 6. јула 1867. у 20-ој години живота од колере.
32. Стане Машова Луна упокојила се 8. јула 1867. у 28-ој години живота од колере.
33. Стане Станкова Јаблан упокојила се 10. јула 1867. у 3-ој години живота од колере.
34. Иво Вуков Вукић упокојио се 16. јула 1867. у 52-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 2 сина и 2 кћерке.
35. Саво Илин Крушкић упокојио се 16. јула 1867. у 11-ој години живота од колере.
36. Иве Никова Вукић упокојила се 17. јула 1867. у 70-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 3 сина и 3 кћерке.
37. Крсте Коичина Јаблан упокојила се 17. јула 1867. у 60-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина и 2 кћерке.
38. Маре Михаилова упокојила се 18. јула 1867. од колере.
39. Јошо Лазов Вукић упокојио се 18. јула 1867. у 60-ој години живота од колере.
40. Јове Андрина Вукић упокојила се 19. јула 1867. у 4-ој години живота од колере.
41. Маре Станкова Крушкић упокојила се 20. јула 1867. у 70-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина и 2 кћерке.
42. Вуко Мићунов Сјетлоћа упокојио се 21. јула 1867. у 38-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 4 сина и 2 кћерке.
43. Иве Божова Поповић упокојила се 22. јула 1867. у 20-ој години живота од колере.
44. Перо Ивов Сјетлоћа упокојио се 23. јула 1867. од колере.
45. Марија Вукова Јаблан упокојила се 24. јула 1867. од колере.
46. Стијепо Андрин Сјетлоћа упокојио се 24. јула 1867. у 86-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 3 сина.
47. Стане Пекова Вукић упокојила се 24. јула 1867. у 2-ој години живота од колере.

48. Ђуро Петров Батрићевић упокојио се 26. јула 1867. у 35-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 1 сина.
49. Докна Петрова Батрићевић упокојила се 26. јула 1867. у 70-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 1 сина и 1 кћерку.
50. Иве Перова Крушкић упокојила се 26. јула 1867. у 58-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 2 сина и 2 кћерке.
51. Маре Ђурова Батрићевић упокојила се 26. јула 1867. од колере.
52. Јоко Маркишин Сјетлоћа упокојио се 27. јула 1867. у 40-ој години живота од колере. Иза себе је оставио 1 сина.
53. Иве Савићева Сјетлоћа упокојила се 28. јула 1867. у 40-ој години живота од колере. Иза себе је оставила 2 сина и 3 кћерке.